

Іван Сергійович
ПАТОРЖИНСЬКИЙ

ДЕРЖАВНИЙ ОРДЕНА ЛЕНІНА
АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРИ ТА БАЛЕТУ
УРСР ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА

ІВАН СЕРГІЙОВИЧ
ПАТОРЖИНСЬКИЙ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
І МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ УРСР
КИЇВ — 1958

Карась. «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемівського.

Іван Сергійович Паторжинський належить до старшого покоління оперних співаків України, і ім'я його знайоме мільйонам людей. Висока майстерність співака, його змістовна громадська діяльність, велика робота по вихованню молодих акторів — усе це зробило Паторжинського широко відомим не тільки на Україні, а й в усьому Радянському Союзі і за кордоном, де йому не раз доводилось представляти наше мистецтво.

Іван Сергійович народився в 1896 році на Катеринославщині, у бідній сім'ї. Батьки віддали його спочатку в бурсу, а потім — до Катеринославської духовної семінарії, але кар'єра священнослужителя була не до вподоби юнакові. У дитячі роки він мав дзвінкий альт і співав у церковному хорі. А в семінарії продовжував захоплюватися співами і частенько потай від свого начальства виступав на різних аматорських концертах.

І. Паторжинський закінчив семінарію 1917 року. На тлі грандіозних революційних подій визначився дальший життєвий шлях юнака.

Він прагне бути корисним своїй батьківщині і вирішує піти в народні вчителі. Почалась напружена праця в школі на Донбасі. І важко сказати, серед кого більшою популярністю користувався вчитель — серед учнів чи їхніх батьків. День він працював з учнями, вечір — з дорослими. Паторжинський навчає їх грамоти, організовує самодіяльність. Він поставив «На бойком месте» О. Островського, «Наталку Полтавку» І. Котляревського і сам виступав у головних ролях. Тоді ж Паторжинський поставив живу картину «Степан Разін» зі співами і музикою.

В цей час він працює на Голубовському руднику, і рудком відзначає плідну, енергійну діяльність молодого народного вчителя. Роки праці на руднику — незабутні в житті Івана Сергійовича.

— Велику насолоду відчував я від усього цього, — згадує артист, — хоч і важко було, а часом і голодно і холодно, а почув-

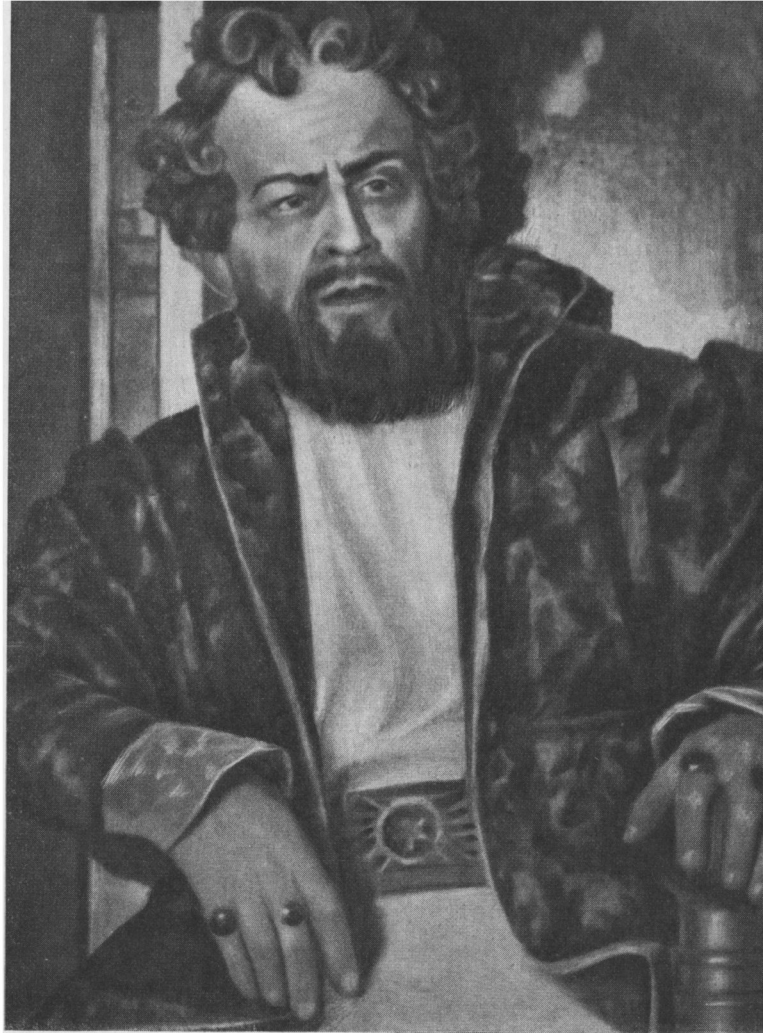

Собакін. «Царева наречена»
Римського-Корсакова.

тя, що я приношу користь людям, сповнювало моє серце теплою і задоволенням. Як хороше було після років семінарської схоластики увійти в гущу народу і жити одним з ним життям.

Велике значення для формування світогляду молодого Паторжинського мала його участь у громадянській війні. Як артист прифронтової трупи при штабі видатного героя громадянської війни Дибенка, Іван Сергійович виступає перед червоноармійцями в Маріуполі, Миколаєві, Нікополі та по інших містах. У цей час він особливо гостро відчув велич і силу народу, що зі зброєю в руках боровся за владу Рад, і переконався у вірності обраного шляху — працювати тільки для народу, тільки там, де потрібно йому.

Але Паторжинський дедалі більше починав усвідомлювати, що його покликання — спів і що йому необхідно здобути музичну освіту. 1921 року він повернувся до Катеринослава, де колись, ще в роки навчання в семінарії, його помітила на одному з концертів викладач співу З. Н. Малютіна. Під її керівництвом Паторжинський завершує в 1922 році свою музичну освіту.

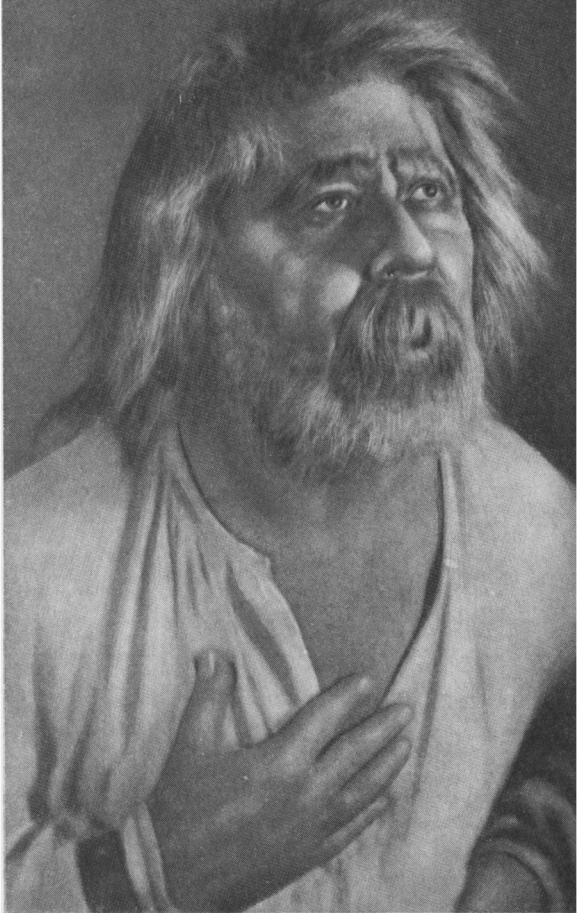
Борис Годунов (однойменна опера Мусоргського).

1925 року в Харкові відкрився перший державний український оперний театр. Для артистів, що бажали працювати в ньому, було влаштовано конкурс, на якому одне з перших місць зайняв Паторжинський. Молодого співака зарахували до складу театру. Здійснилася мрія, до якої він прагнув усе своє свідоме життя. Повний творчих сил і бажання працювати, Паторжинський радо і енергійно узявся до великої роботи.

Вибірний. «Наталка Полтавка» Лисенка.

Кочубей. «Мазепа»
Чайковського.

Молодому співакові не зразу доручили перші ролі. Старі, досвідчені актори, що працювали в театрі, не хотіли поступатися перед початківцем. Але він сам наполегливо вивчав ряд партій, і коли одного разу захворів виконавець ролі Мефістофеля, був готовий його замінити. Заміна відбулась за три години до вистави, грати довелось без репетицій, без перевірки мізансцен... Проте іншого виходу не було і, щоб не зірвати виставу, погодились на дебют молодого співака.

Паторжинський з честю вийшов з цього випробування: дебют був вдалим, вистава пройшла добре.

Наступного сезону він дістав запрошення в Одеський оперний театр.

Сцена з вистави «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського.

Після Одеси І. С. Паторжинський знову працює в Харкові, а згодом у Києві, куди він переїздить разом з кращими артистичними силами після того, як місто стало столицею України. Тут розгортається подальша плідна діяльність співака і актора, тут з новою силою розквітає його талант.

1941 рік. Початок Великої Вітчизняної війни. Паторжинський очолює бригаду артистів, що виступає в госпіталях, на тилкових підприємствах, у військових частинах. Особливою популярністю в концертах користуються класичні дуети з опери «Запорожець за Дунаєм» у виконанні І. Паторжинського та народної артистки СРСР М. І. Литвиненко-Вольгемут.

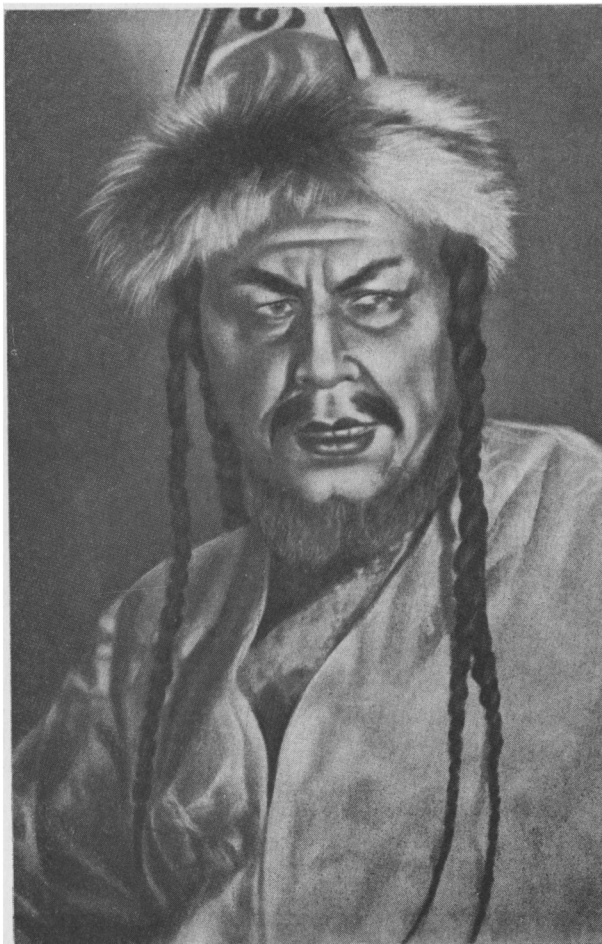
І водночас І. С. Паторжинський продовжує активно працювати в театрі. Одна з найвдаліших його робіт — партія Тараса Бульби, в якій артист створює одухотворений, історично вірогідний, монументальний образ. За цю роботу його було удостоєно звання лауреата Сталінської премії.

У червні 1944 року театр поновлює свою роботу в Києві, разом з театром повертається і починає працювати над новими партіями Паторжинський. З успіхом виконує він партію Трохи-ма в опері М. Вериківського «Наймичка».

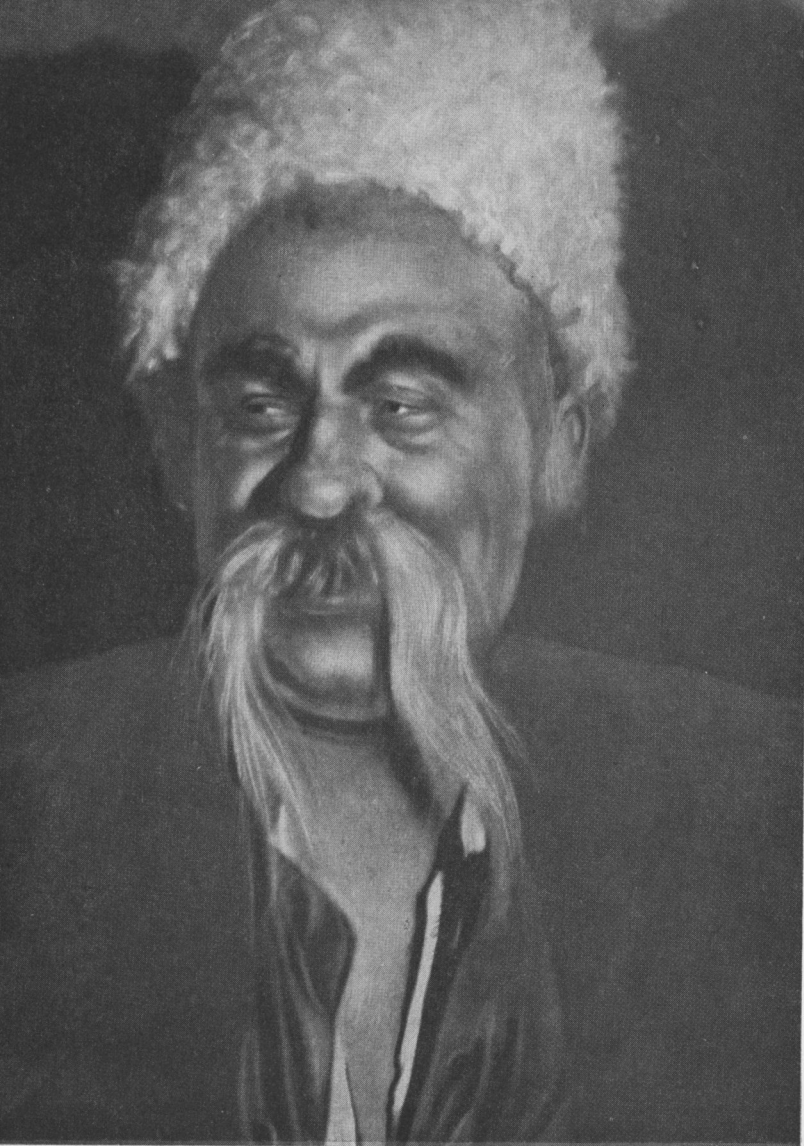
За роки праці на оперній сцені Паторжинський створив велику галерею образів, різних за своїм характером, але завжди яскравих, глибоких і самобутніх. Іван Карась («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського) і Виборний («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Борис Годунов, Іван Сусанін і Тарас Бульба (однойменні опери М. Мусоргського, М. Глінки, М. Лисенка), Мельник («Русалка» О. Даргомижського) і Кочубей («Мазепа» П. Чайковського), Мефістофель («Фауст» Гуно) і дон Базіліо («Севільський цирульник» Россіні)— ось далеко не повний перелік його оперних партій, що стали видатними зразками вітчизняного вокально-сценічного мистецтва.

1946 рік був для Паторжинського ювілейним. Йому минуло тоді 50 років. За видатні заслуги в галузі радянського мистецтва Уряд нагородив його орденом Леніна.

«—Що стоїть передо мною, коли я зараз оглядаюсь на пройдений творчий шлях?— говорить Іван Сергійович.

Кончак. «Князь Ігор» Бородіна.

Тарас Бульба (однойменна опера Лисенка).

— На одному полюсі цього шляху — героїчний Тарас, а на другому — вічно живий, невмирущий Карась із «Запорожця за Дунаєм». Я називаю тільки головне.

І поруч з ними — таке ж близьке мені, рідне, що дав мені братерський російський народ і його велике мистецтво!

Сусанін, Мельник... Це таке прекрасне, таке людське! Їх радості й скорботи набули в геніальній музиці глибокого, правдивого, художнього відбиття. Три арії — Сусаніна, Мельника і Тараса — нібито злились нероздільно в якусь яскраву, ні в кого іншого з європейських народів нечувану, трагічну симфонію.

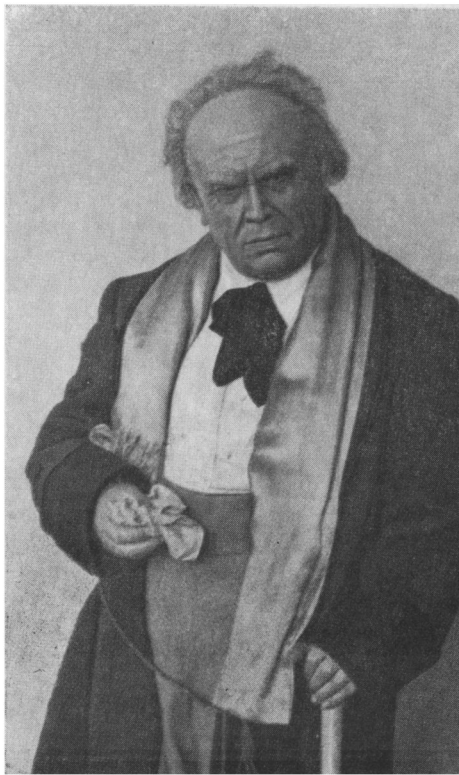
Та це — в минулому. А скільки дає нам наше сьогодні — таке велике, хвилююче, героїчне! Скільки величних образів героїв, титанів нашого народу!

І ось, коли я нині стою на рубежі нового півстоліття свого життя, я думаю тільки про одне: щоб наше мистецтво дало мені радість творчої праці над чимсь новим, народженим нашою добою і гідним стати четвертим величним образом у моєму творчому літописі.

І думаю, і сподіваюсь, — закінчив свою розповідь про минуле і майбутнє Іван Сергійович, — маю надію, що ця радість прийде!»¹.

Дійсно, надії І. Паторжинського справдилися. Він створив свій четвертий визначний образ — більшовика Валька в опері Ю. Мейтуса «Молода гвардія». Більшовик Валько — людина нашого покоління. У ньому втілена концентрована воля партії, що вела в бій проти загарбників, ненависть нашого народу до

¹ Цитується за книгою: В. Чаговець. Життя і сцена. Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури. К., 1956, стор. 173—174.

Андрій Дубровський. «Дубровський»
Направника.

Гудал. «Демон» Рубінштейна.

окупантів. Це один з найяскравіших образів у творчому доробку майстра сцени.

Ще одним великим досягненням Івана Сергійовича стала партія дяка Гаврила («Богдан Хмельницький» К. Данькевича), мудрого, простого, суворого і героїчного у боротьбі проти ворога, наділеного характерним українським гумором. З великою любов'ю і майстерністю виконує її Паторжинський. Його приваблює образ героя-патріота, який скромно, без пишних слів і фраз іде на подвиг в ім'я батьківщини, за щастя народу.

Прагнучи нести своє мистецтво народу, І. Паторжинський приділяє велику увагу концертній діяльності, виїздить на гастролі, бере участь у виставах периферійних театрів. Однаково успішно співає він як оперні арії, так і народні пісні, в яких з вражаючою силою розкривається майстерність і талант артиста.

Для Паторжинського пісня — невичерпне джерело творчого натхнення. Народно-пісенний репертуар його дуже великий. Тут і задумлива, лірична пісня «Взяв би я бандуру», і епічна, сувора — «За горою, за крутою», в якій змальовується картина селянського повстання, і жартівлива «Ой кум до куми заліцвяв-

Сцена з вистави
«Наймичка»
Верківського.

ся». Велика кількість українських народних пісень знайшла в особі Івана Сергійовича блискучого виконавця.

Мистецтво І. Паторжинського знають і люблять трудящі демократичної Польщі, прогресивне населення Канади, США, Фінляндії.

Одна з польських газет писала, що Іван Паторжинський, який належить до старшого покоління радянських співаків, зачаровує слухачів своїм голосом. Він не намагається підкорити зал криком, як це часто роблять співаки. Газета закликала вчитись у Паторжинського того, як треба подавати словесний текст, з

Валько. «Молода гвардія» Мейтуса.

якою старанністю необхідно створювати музичний образ. Відзначалось також, що артист прекрасно володіє великим діапазоном почуттів: від жаху і трагізму до гумору, яким сповнені народні українські пісні і який він непервершено добре передає.

Майстерне виконання Паторжинським українських народних пісень підкреслювалось також у фінляндській пресі.

І. Паторжинський не тільки співак, артист, активний громадський діяч. Він прекрасний педагог, що велику увагу приділяє роботі з молоддю, передаючи їй свої знання і великий досвід. Багато обдарованих юнаків і дівчат навчалось і навчається в класі професора Паторжинського в Київській ордену Леніна консерваторії, де він працює з 1951 року. Вже тепер широко відомі такі його учні як Д. Гнатюк, Р. Білицький, В. Матвеев та інші.

Своє велике мистецтво Іван Сергійович віддає народові. Радянський уряд високо оцінив його діяльність — 1944 року йому було присвоєно високе звання народного артиста СРСР.

Дяк Гаврило. «Богдан Хмельницький» Данькевича.

Редактор *Л. П. Назорна*
Художник *Б. Й. Бродський*
Художній редактор *О. З. Павловський*
Технічний редактор *Л. О. Петронюк*
Коректор *С. М. Пільчеська*

*

ТАМИЛА АЛЕКСЕЕВНА КИРИЧЕНКО
Иван Сергеевич Паторжинский
(на українском языке)

*

БФ 01772. Здано на виробництво 28/X 1957 р.
Підписано до друку 4/V 1958 р. Формат
60 × 94^{1/16}. 1 друк. арк. 0,5 пап.арк. Обл.-вид.
арк. 0,9. Тираж 5000. Зам. 30.

*

Книжкова ф-ка „Жовтень“, Головного Мін-
істерства культури УРСР. Київ, Артема, 23.

1 крб. 35 коп.